

APHRODISİAS'IN MUHTEŞEM HEYKELLERİ İSTANBUL'DA

Aphrodisias'tan Roma Portreleri **Vedat Nedim Tör Müzesi** **25 Eylül 2008- 25 Ocak 2009**

Yapı Kredi Vedat Nedim Tör Müzesi; aşk ve güzellik tanrıçası Aphrodite'ye adanan Aphrodisias antik kentnin mermer heykellerine ev sahipliği yapıyor. Döneminin önde gelen heykeltıraşlık merkezlerinden biri olan Aphrodisias'ın mermer heykel sanatına ışık tutacak **“Aphrodisias'tan Roma Portreleri”** adlı sergide; 51 tanesi Aphrodisias Müzesi'nden, bir tanesi de İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nden gelen toplam 52 muhteşem heykel yer alıyor. Ziyaretçiler, duvarlara yerleştirilen 18 adet panoyu okuyarak Aphrodisias portre heykeltiriliği ve kent hakkında ayrıntılı bilgiler edinecekler. Yapı Kredi Özel Bankacılık sponsorluğunda düzenlenen ve Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık A.Ş. ile T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü işbirliğiyle açılan sergi, 26 Eylül 2008 - 25 Ocak 2009 tarihleri arasında ziyaret edilebilir.

Aphrodisias kentinde Geyre Vakfı tarafından yürütülen kazılarda ortaya çıkarılan ve çoğu daha önce hiç sergilenmeyen orijinal mermer kabartma heykellerden oluşan sergi, “İmparatorluk devrinde Roma portre heykeltiriliği” ve “Mermer heykeltiriliği” konularına odaklanıyor. Eserler, Roma İmparatorluğu döneminde Anadolu'da yaygın olan portre üslupları ve bireysel moda uygulamalarının önemli örnekleri oldukları kadar, mermer anıt ve heykellerin nasıl üretilip hangi amaçlarla kullanıldığını da ortaya koymaktadır. Sergide, Aphrodisias'ta günışığına çıkarılan mermer heykeller ve kabartmalar ışığında heykeltiriliği sanatına işaret eden çok sayıda örnek de yer alıyor. Eserler incelendiğinde saç, göz ve yüz özelliklerini göstermede kullanılan tekniklerin nasıl geliştiği izlenebilecek. Aynı zamanda bir heykel yapım okulu oluşuyla ilgi toplayan Aphrodisias'ta bulunan çiraklık örnekleri, bir araya getirme ve yeniden yontarak kullanım gibi uygulamalar da dikkat çekiyor.

Küratörlüğünü ve danışmanlığını Oxford ve New York Üniversitesi Aphrodisias Kazıları Başkanı Prof. Dr. R.R.R. Smith'in, koordinatörlüğünü Şennur Şentürk'ün yaptığı sergi çalışmalarında çok geniş bir uzman ekip görev alıyor. Sergilenen heykellerin restorasyon ve konservasyonu, Aphrodisias kazı laboratuvarında yapılarak restoratör Thomas Kaefler ve ekibi tarafından sergiye hazırlandı.

Sergi boyunca bir çok etkinliğe de yer verilecek. Arkeolog Nihat Tekdemir yönetiminde oluşturulacak “Çocuk Heykel Atölyelerine” paralel olarak yetişkinlere yönelik sergi gezileri de eşlik edecek.

Aphrodisias'ta Mermer Heykel Yapımı

Roma İmparatorluğu'nun Asya eyaletinin özerk ve gelişmiş bir kenti olan Aphrodisias, Roma devrinde Aphrodite tapınağı ve kültü yanında mermer ustalarıyla da ünlenmişti. Mermer blokların taş ocağından çıkarılması ve heykel haline getirilmesi kentte önemli bir iş koluydu. Aphrodisiaslı heykeltıraşlar bütün Roma imparatorluğunda ün salmışlardı. Bu heykel ustalarının imzalarını taşıyan üstün kalitedeki eserler İtalya'nın Tivoli şehrindeki Hadrian'a ait ünlü villada bile bulunmuştur. Aphrodisias'taki önemli bir heykel atölyesi, kazılar sırasına kentin göbeğinde, “Aphrodite Tapınağı”na ait kutsal alan ile meclis binası arasında ortaya çıkarıldı. Mermer heykel üretiminin çeşitli aşamalarını daha iyi anlamamızı sağlayan pek çok parça, burada ve kazı yapılan diğer alanlarda bulundu. Aphrodisias, 1961'den bu yana yoğun olarak kazılıyor ve benzerlerinin aksine çok iyi korunmuş yapıları ve mermer heykelleri açığa çıkarılıyor.

SERGİDEN BAZI ESERLER:

İmparator Heykelleri:

Roma İmparatorları'nın resmi portreleri Roma'da tasarlanır, buradan eyaletlerdeki atölyelere gönderilerek imparator portrelerinin yerel kullanımı için uygun örnekler hazırlanırdı. İmparator, tapınak, kamu binaları ve özel evlerde büst ve heykellerle onurlandırılırdı. Bu portreler o imparatora bağlılığı işaret ederdi. Portrelere bakarak belirli bir imajın yerel atölyelerde nasıl kopyalandığı, uyarlandığı, değiştirildiği veya tümden yok sayıldığını görmek mümkün. İmparator Claudius'a ait sergideki iki büst, farklı özellikleri ön plana çıkarıyor. "Tiyatro'da bulunan Cladius büstü", Helenistik üslubun enerjik bir yüze yansımalarıdır. "Anıtsal Claudius büstü" ise klasik bir tanrının pürüzsüz, sanki hiç yaşlanmayan özelliklerini ifade ediyor. Bu farklılık, iki heykelin boyut ve kullanım amaçlarından kaynaklanıyor. Biri gerçek boyutlarda bir heykel için tasarlanmış, diğeri ise belki bir tapınakta ibadet amaçlı kullanılacak anıtsal bir heykel için yapılmıştır.

Ölü Portreleri:

Kentte, çok sayıda lahit yapılmış ve çoğu içinde yatanların portreleriyle süslenmiştir. Zengin olmayan ailelerse ölüleri için üzerinde portreler bulunan mezar taşları yaptırıyorlar ve bunları şehrin giriş ve çıkışındaki yollara diziyorlardı. Kemerli bir lahit sandığının parçası olan "Rahip lahti", gülümseyen rahibin yuvarlak yüzünü gösteriyor. Kısa kesimli saçları ve hafif uzamış sakallı yüzü üçüncü yüzyılın sonu veya dördüncü yüzyılın başları için tipiktir. Hem saç hem de sakal kısadır ve küt keski ile şekillendirilmiştir. Rahip önceki rahipler gibi taç takmaktadır. Üçüncü yüzyılın başlarına tarihlenen bir lahit kapağında bulunan kadının çenesinin altında el parmakları yer almaktadır. Dolayısıyla bu kadının büyük bir lahtın kapağına yerleştirilmiş, divana uzanmış yatan bir figür olduğunu tahmin edebiliriz. Bu, en pahalı lahit tarzıdır.

Kültür Adamları:

Helenistik dönemin filozof ve yazarlar gibi ünlü kültür adamlarının portreleri, seçkin kişilerin evlerinde teşhir edilmek amacıyla yerel atölyelerde üretiliyordu. Bu eserler, müşterilerin istekleri doğrultusunda ya da yeni mermer portre tekniklerinin kullanımı sebebiyle değişikliğe uğradı. "Epikouros" heykeli, ünlü filozofun M.Ö. 3. yüzyılın başlarında erken Helenistik üslupta yapılmış portresinin dikkatli bir çeşitlemesidir. "Pindaros" da şairin M.Ö. 5. yüzyılın ortalarında yapılmış klasik portresine benzerliğiyle hemen tanınır.

Rahipler ve Romalılar:

Aphrodisias'ta bulunan ilk mermer portre, tiyatrodaki bulunan, toga giymiş "başı örtülü bir Romalı"ya aittir. Yaşı ilerlemiş bu figürün başının örtülü olması onun bir Roma kurban törenini yönetiyor olduğunu düşündürür. Hem rahip hem de bir Roma vatandaşı olan bu yaşlı figür, Julius Ceasar'ın aşırı gerçekçi tarzda yapılmış tanınan portresi örnek alınarak şekillendirilmiştir. Kıvrık yaşlı boyun özellikle dikkat çekicidir. Figür, olasılıkla Sezar'ı destekleyen birinin portresidir.

Siyah ve Beyaz Mermer Tekniği:

Aphrodisias mermer ocaklarında bolca bulunan gri mermerler, beyaz mermerlerle iç içe geçtiği bölümlerden kesilerek pek çok sıra dışı heykellerin yapımında kullanılıyordu. Araştırmalar, gri ve beyaz mermerin bir arada kullanıldığı heykeller için ince zerrelili ve iki renkli mermer blokların Muğla'ya bağlı Göktepe'deki taş ocağından getirildiğini ortaya koyuyor. Bu mermerden yapılan küçük heykeller, Aphrodisias'ta yerel bir uzmanlık dalı haline gelmişti. Heykel Atölyesi'nde ortaya çıkarılan "Boğa Üzerinde Avrupa" heykelinde, aynı mermer bloğu üzerinde bulunan gri ve beyaz damarlar ustaca kullanılmıştır: Avrupa'nın çıplak vücudu mermerin beyaz damarına oyulmuş, giydiği elbise ve boğanın gövdesiyse siyah damara oyulmuştur. İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nden gelen ve bir ustalık eseri olan "Triton"da kullanılan aynı teknik, onun Aphrodisias'ta yapıldığının kanıtıdır.